

Ohjelma:

Johdanto: Totuuden toisinajattelu 12.1
Matka hulluuteen ti 19.1
Hulluuden totuus ti 26.1
Kirjallinen avaruus ja äärellisyyden
rakenne ti 2.2
Ihmisen kuolema 9.2
Taistelu ja ruumis 16.2
Elämän hallinta ti 3.3
Totuus sukupuolesta ja seksistä ti 9.3
Haluihmisen etiikka ti 16.3
Rohkeus totuuteen ti 23.3

Kymmenen luentoa Foucault'sta

Tiistaisin 12.1-23.3.2021

Johdanto: Totuuden toisinajattelu

Viittaukset luentoihin:

Koivusalo Markku: Michel Foucault ja toisin ajattelu.

Luennot: Helsinki, TO 2021, 1 (luentonumero), 1
(dianumero)

Markku Koivusalo

Valtio-opin dosentti. Helsingin yliopisto.

<https://markkukoivusalo.org/>

Toiminnanjohtaja & vapaa tutkija Hietsun Akatemia

<http://www.hietsunpaviljonki.fi/hietsunakatemia>

Kirjoitukset Foucault'sta

<https://markkukoivusalo.org/thinkers/foucault/>

Kokemuksen politiikka. Michel Foucault'n ajattelujärjestelmä. Tutkijaliitto 2012.

https://markkukoivusalo.org/publications/pe_mfst/

Luentodiat: <https://markkukoivusalo.org/teaching/lcourses/foucault-etaluento/>

Luentosarjat Helsingin työväenopistossa

Hannah Arendt ja maailman ymmärtäminen 2017 & 2020

<https://markkukoivusalo.org/teaching/lcourses/amy/>

Michel Foucault ja toisin ajattelu. 2018, 2019, 2021

<https://markkukoivusalo.org/teaching/lcourses/foucault-etaluento/>

Max Weber ja länsimaisen ihmisen elämänohjaus 2020

<https://markkukoivusalo.org/teaching/lcourses/weber-to/>

Walter Benjamin ja eurooppalaisen kulttuurin moderni kokemus 2019

https://markkukoivusalo.org/teaching/lcourses/benjamin_to/

Kiitoksin työväenopiston koulutussuunnittelija Tommi-Tapio Hämäläiselle

Paul Michel Foucault (1926-1984)

Ranskalainen ajattelija

Filosofi?

Historioitsija?

Ajattelujärjestelmien analysoija?

“Lukija”

“Journalisti-filosofi”

”On olemassa ajattelun tapahtumia”

Kokemuksen kolminaisuus

Tieto

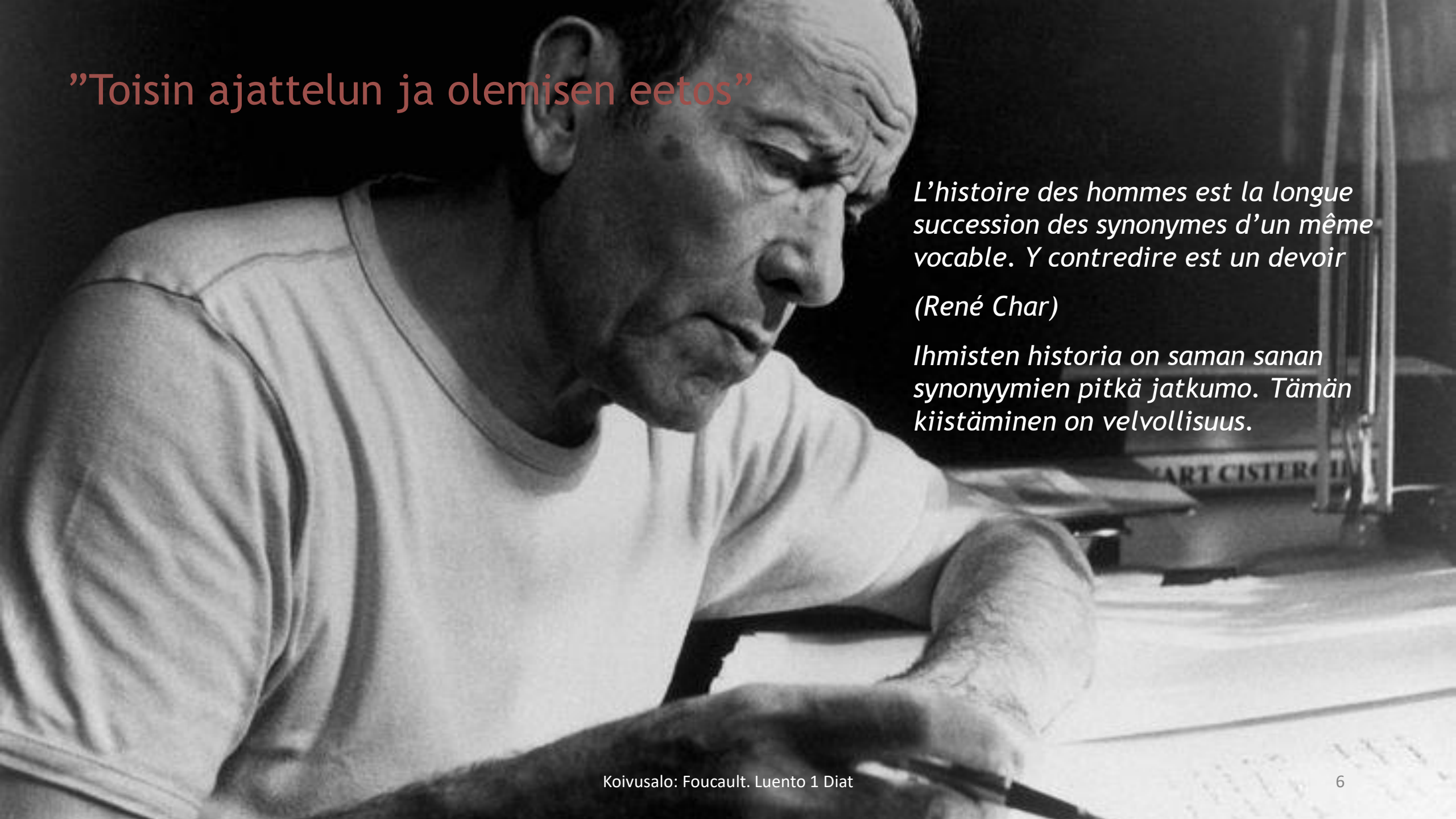
- Historiallinen kokemus tiedosta

Valta

- Historiallinen kokemus vallasta

Etiikka

- Historiallinen kokemus itsestä

”Toisin ajattelun ja olemisen eetos”

*L’histoire des hommes est la longue
succession des synonymes d’un même
vocal. Y contredire est un devoir*

(René Char)

*Ihmisten historia on saman sanan
synonyymien pitkä jatkumo. Tämän
kiistäminen on velvollisuus.*

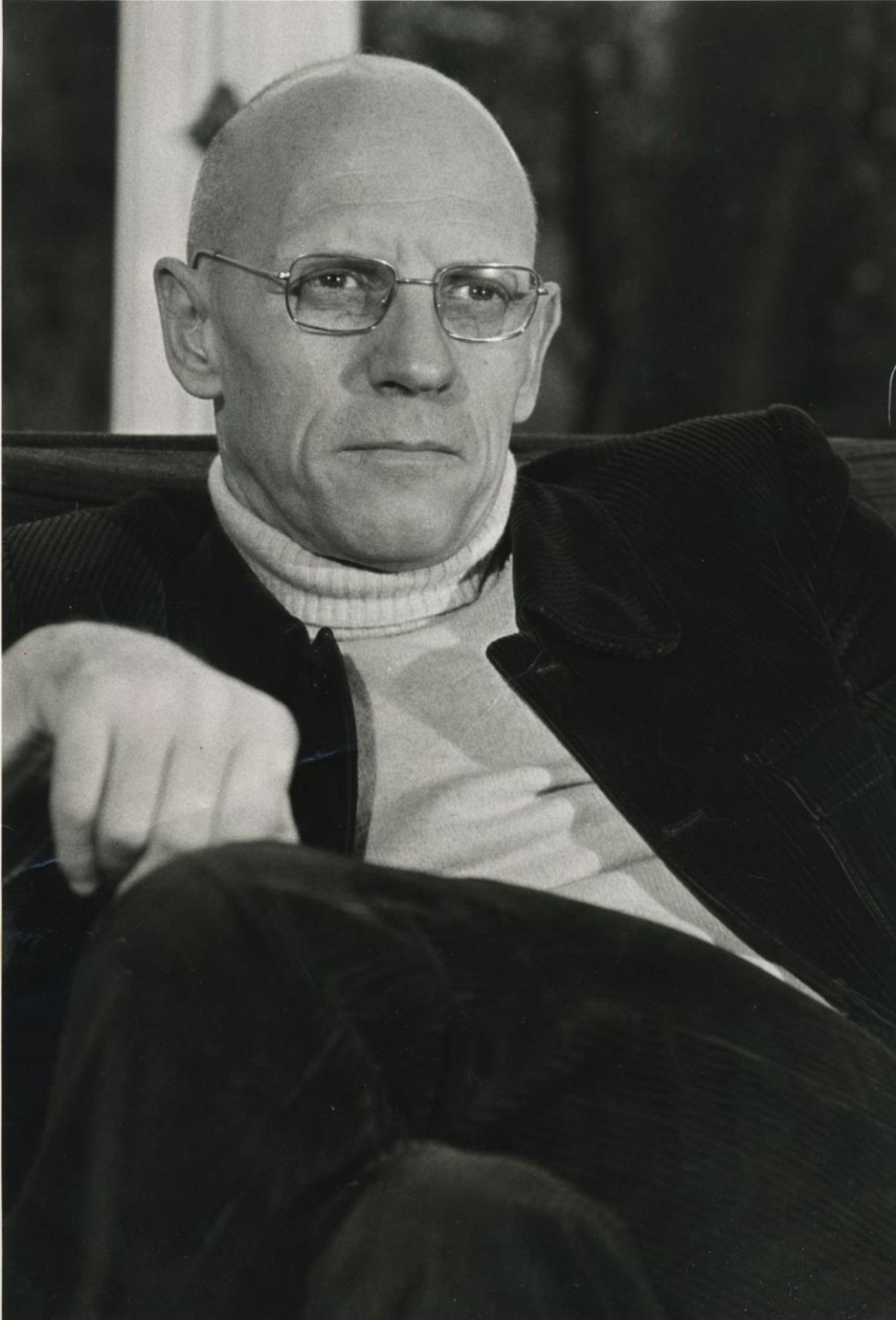

Toisinajattelu

(Penser autrement)

*”Mutta mitä muuta filosofia
tänään on - puhun siis filosofisesta
toiminnasta- kun ajattelun
kriittistä työtä itsensä suhteen?*

*En tarkoita jo tiedetyn
legitimointia vaan pyrkimystä
tietää, kuinka ja mihin asti olisi
mahdollista ajatella toisin.*

Ajattelun vapauttaminen

Toisin ajattelu ei yksinkertaista

- *Opittava ajattelemaan toisin - rakenteet*
- *Vaatii ajattelun työtä ja harjoitusta*

Ajattelu sidottu historiaansa

- *”Se on ollut filosofista harjoitusta, jonka tavoite oli saada tietää missä määrin yritys ajatella omaa historiaa voi vapauttaa ajattelun siitä, mitä se salaa ajattelee, ja antaa sille mahdollisuus ajatella toisin”*
- *C’était un exercice philosophique: son enjeu était de savoir dans quelle mesure le travail de penser sa propre histoire peut affranchir la pensée de ce qu’elle pense silencieusement et lui permettre de penser autrement.*

Ajattelun historialliset rakenteet

Ajattelujärjestelmien historia

Foucault'n oppituoli Collège de France (1969-1984)

Claude Bernard 1813 –1878

Historia ↔ Filosofia

Filosofian tapahtuminen historiassa

Filosofia hengen historiana

Tietoisuuden matka kohti täydellistä
itsetietoisuutta itsestään
absoluuttisena henkenä.

Järjestelmän kokonaisuus määrittää
matkan

*"Kun filosofia maalaa harmaansa
harmaalla, silloin on eräs elämän hahmo
tullut vanhaksi ja harmaalla harmaassa
sitä ei saata nuorentaa, vaan ainoastaan
tiedostaa. Minervan pöllö lähtee lentoon
vasta hämärän laskeutuessa."*

Filosofian historia

A History of Philosophy	Frederick Copleston
VOLUME IX	MAINE DE BIRAN TO SARTRE
A History of Philosophy	Frederick Copleston
VOLUME VIII	BENTHAM TO RUSSELL
A History of Philosophy	Frederick Copleston
VOLUME VII	FICHTE TO NIETZSCHE
A History of Philosophy	Frederick Copleston
VOLUME VI	WOLFF TO KANT
A History of Philosophy	Frederick Copleston
VOLUME V	HOBBS TO HUMPHREY
A History of Philosophy	Frederick Copleston
VOLUME IV	DESCARTES TO LEIBNITZ
A History of Philosophy	Frederick Copleston
VOLUME III	OCKHAM TO SUÁREZ
A History of Philosophy	Frederick Copleston
VOLUME II	AUGUSTINE TO SCOTUS
A History of Philosophy	Frederick Copleston
VOLUME I	GREECE AND ROME

Ajattelun kenttä

"Kaikkein hölmöimmissäkin instituutioissa, jopa sanattomissa tottumuksissa, on aina hieman ajattelua."

Kaikki ajattelu ei ole "diskursiivista".

Maalari ajattelee värien ja muotojen kautta, muusikko äänten ja sävelten kautta.

Ajattelun minimi

Ei ole historian kokemusta ilman ajattelua

Ajattelun ainutkertaisuus

Ajattelun ainutkertaiset tapahtumat mahdollisia

Ajattelu aktivoi ja ylittää kokemuksen passiiviset muodot

Karl Löwith

Meaning in History

G. W. F. HEGEL

Vorlesungen über die
Philosophie der Weltgeschichte

*The theological implications of the
philosophy of history, traced
through the works of*

BURCKHARDT

MARX

HEGEL

PROUDHON

COMTE

CONDORCET

TURGOT

VOLTAIRE

VICO

BOSSUET

JOACHIM

AUGUSTINE

OROSIUS

and

THE BIBLE

Historian filosofia

Historian teologiaa ja jatkumoa vastaan

”Filosofeille historia on yksi suuren ja laajan jatkumon laji, jossa yksilöiden vapaus sekä taloudelliset ja yhteiskunnalliset määritykset kietoutuvat toisiinsa. Kun käsitellään joitakin näistä suurista teemoista, jatkumoa, ihmisen vapauden harjoittamista tai yksilön vapauden suhdetta yhteiskunnallisiin määrityksiin, eli kun kosketaan johonkin näistä kolmesta suuresta myytistä, niin heti tämä rohkea kansa alkaa kirkua historian raiskaamista tai murhaa.”

Annalistinen koulukunta

Marc Bloch & Lucien Fèbvre

Fernand Braudel

Georges Duby, Marc Ferro, Jacques Le Goff, Emmanuel Le Roy Ladurie

Dokumenttien uudelleen ryhmitys

Historian periodien muutos

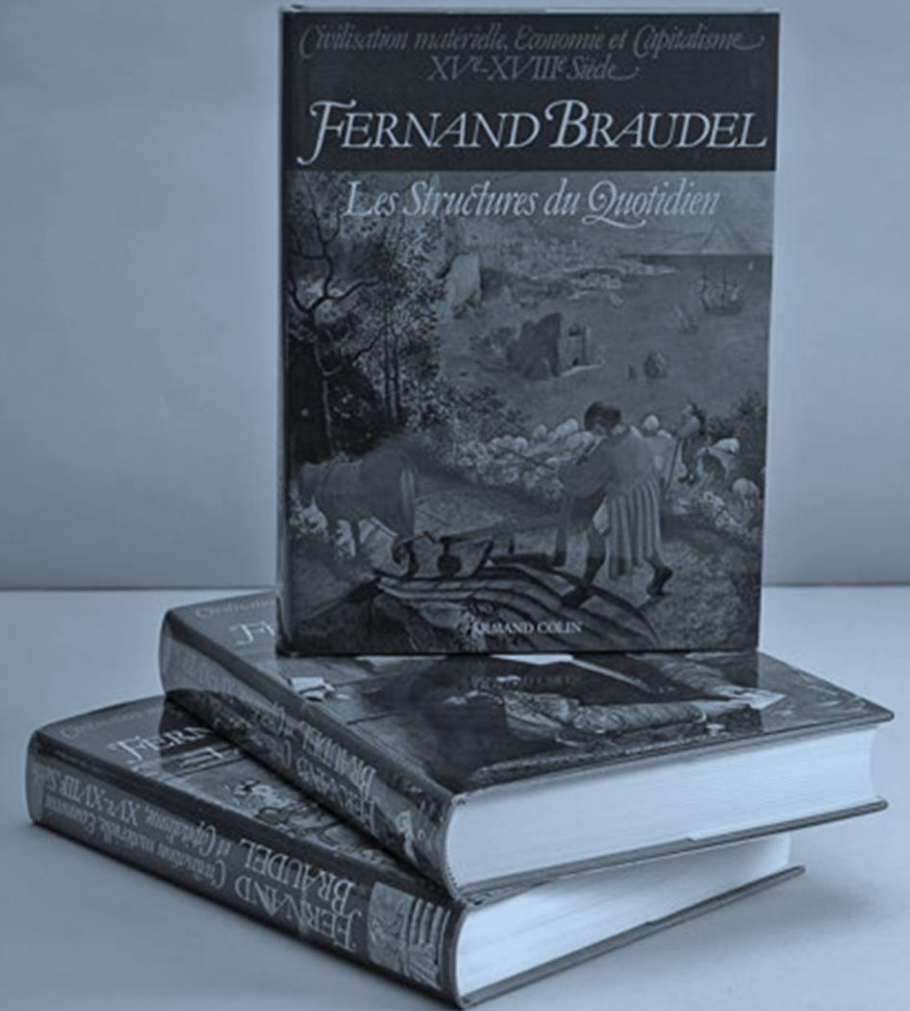
Synkroniset suhteet

Sarjallisuus ja pitkä kesto

Totaalihistoria

Mentaliteettien historia

Materiaalinen historia (ilmaston historia / geologia)

Ongelmatiikan historia

*”Olen pitkään pyrkinyt selvittämään, olisiko mahdollista luonnehtia ajattelun historiaa ja erottaa tämä sekä **aatehistoriasta** (eli representaatioiden järjestelmien analyysistä) että **mentaliteettien** historiasta eli (asenteiden ja käyttäytymismallien analyysistä). Minusta tuntui, että oli yksi tekijä, joka luonnehtii luonnostaan ajattelun historiaa. Kyse on siitä, mitä voitaisiin kutsua **ongelmiksi** tai vielä tarkemmin **ongelmatiikaksi**.”*

Ongelmien historiallinen järjestys

Ajattelun historia ajattelujärjestelmien historiana

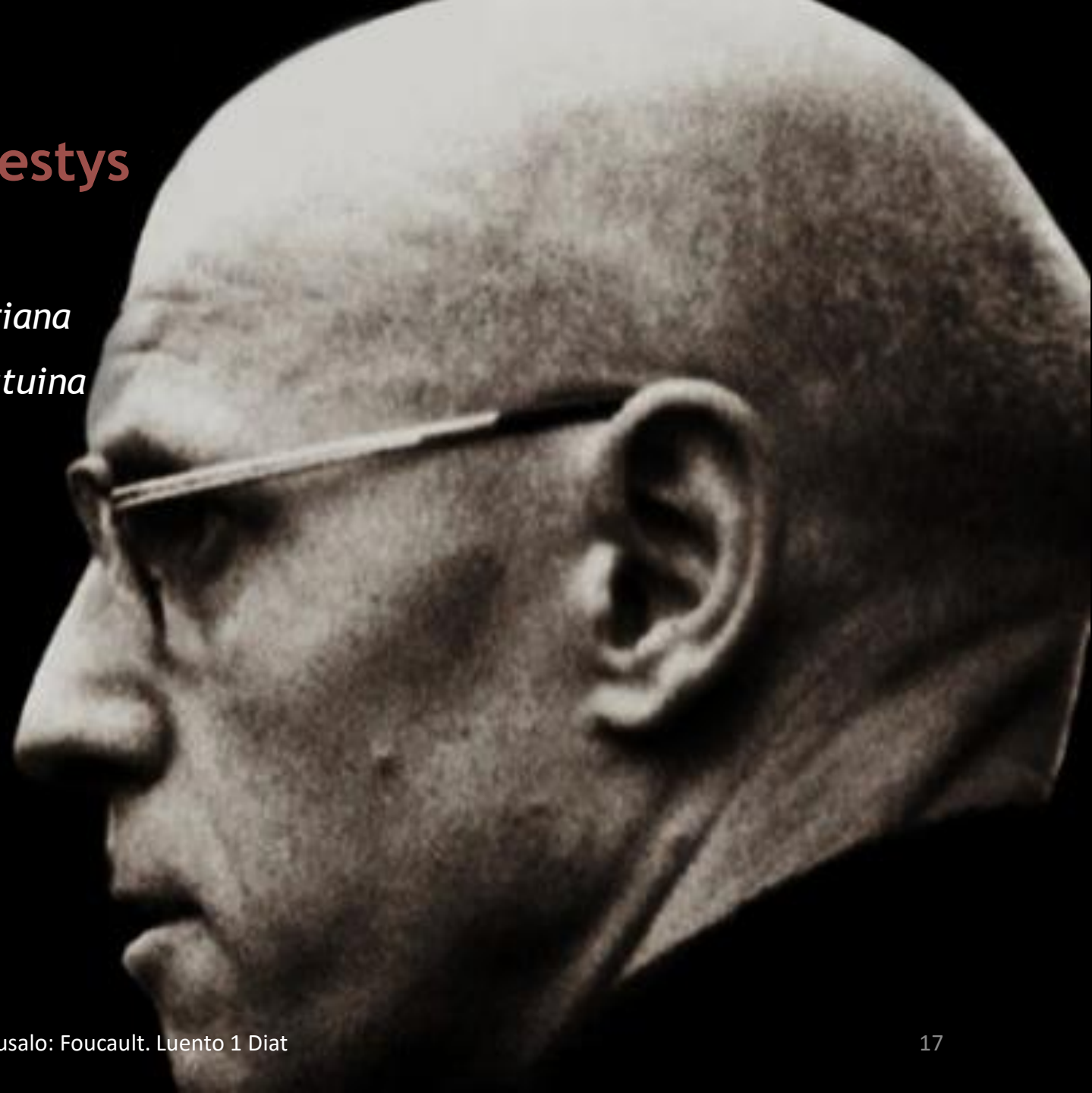
*Ideat ymmärrettynä historiallisesti ehdollistettuina
ongelmina*

Historiallinen ”strukkturalismi”

Muuttaa ajattelun rakenteita

Mahdollinen aina aktuaalisen ehdollistama

*Historiallisten ehtojen ongelmallistaminen →
mahdollisuudet*

Ajattelun historia = Ongelmien historiaa

*Miksi tietty historiallinen ajattelu
problematisoi tietyt asiat?*

*Ajattelun harjoittaminen -
problematisaatio*

*Ajatteleva ajattelun historia -
historiallisten probleemien
problematisointi*

Ongelmien ongelmallistaminen

*“Ongelmallisuuksien ja jatkuvan
uudelleen ongelmallistamisen
työstäminen.”*

Aina luomista

ajattelun tapahtuma

Ajattelun koettelua historian kentällä

“Kirjani eivät ole filosofisia tutkielmia tai historian tutkimuksia, enimmillään ne ovat filosofisia fragmentteja, jotka on työstetty historiallisella kentällä”

“Teoreettiset panoksen kehitellään määrätystä empiirisestä alueesta.”

Ajattelun työstämistä (filosofia) historiallisesti koettujen ongelmien (historia) kautta

Totuuden historia - Une histoire de la vérité

Ei mitkä tahansa ajattelun järjestelmät vaan diskurssit, jotka asettuvat totuuden järjestelmään.

- *”Tarkoitan sellaista historiaa, joka ei rajoitu siihen, mikä tietämyksessä (connaissance) voi olla totta, vaan joka analysoi totuuden kisailua, niitä toden ja epätoden pelejä, joiden myötä oleminen rakentuu historiallisena kokemuksena eli jonakin, jota voidaan ja jota täytyy ajatella.”*

Ajattelun historia - totuuden historia

- *“Olen yrittänyt tutkia suhteen historiaa, jonka ajattelu jakaa totuuden kanssa, ajattelun historiaa siinä määrin kuin se on totuuden historiaa. Kaikki, jotka sanovat ettei minulle totuutta ole olemassa ovat yksinkertaisia.”*

Onko totuudella historia?

Totuus = ikuinen ja ajaton $\neq$ historia = muutos

Tieteellinen totuus?

- Historiallisen tieteen muodostama
- Tieteellä on historia $\rightarrow$ Tieteen historia aatehistoriana
- Tieteen kohde - historiaton "totuus" - loogiset suhteet - tieteen verifioima
- Mikä on tieteen kohteen, totuuden, historia?

Historiallinen epistemologia

- Ranskalainen historiallisesti suuntautunut tieteenfilosofia

Jean Cavailles (1903-1944)

Matematiikka on prosessi

"Tieteen oppia ei kykene antamaan tietoisuuden vaan käsitteen filosofia. Välttämättömyys, josta oppi tieteestä syntyy, ei kuulu [tietoisuuden] toimelle vaan [käsitteen] dialektiikalle."

Teoreettis-toiminnalliset käsitteet

Epistemologinen katkos (rupture)

Tieteen muutos

Cavaillès murtuma (fracture)

Gaston Bachelard: Mielipide ↔ Totuus

Esitieteellinen arkikokemus ↔ Tieteen kokemus

Miten jostakin tulee tieteellistä? Katkos? (rupture), mikä estää, este (obstacle)

Miten aikaisempi tieteellinen totuus vajoaa takaisin uskomukseksi?

Mikä on tieteellisyyden kynnyks?

Repeämä (déchirure), leikkaus (coupure)

Georges Canguilhem (1904 - 1995)

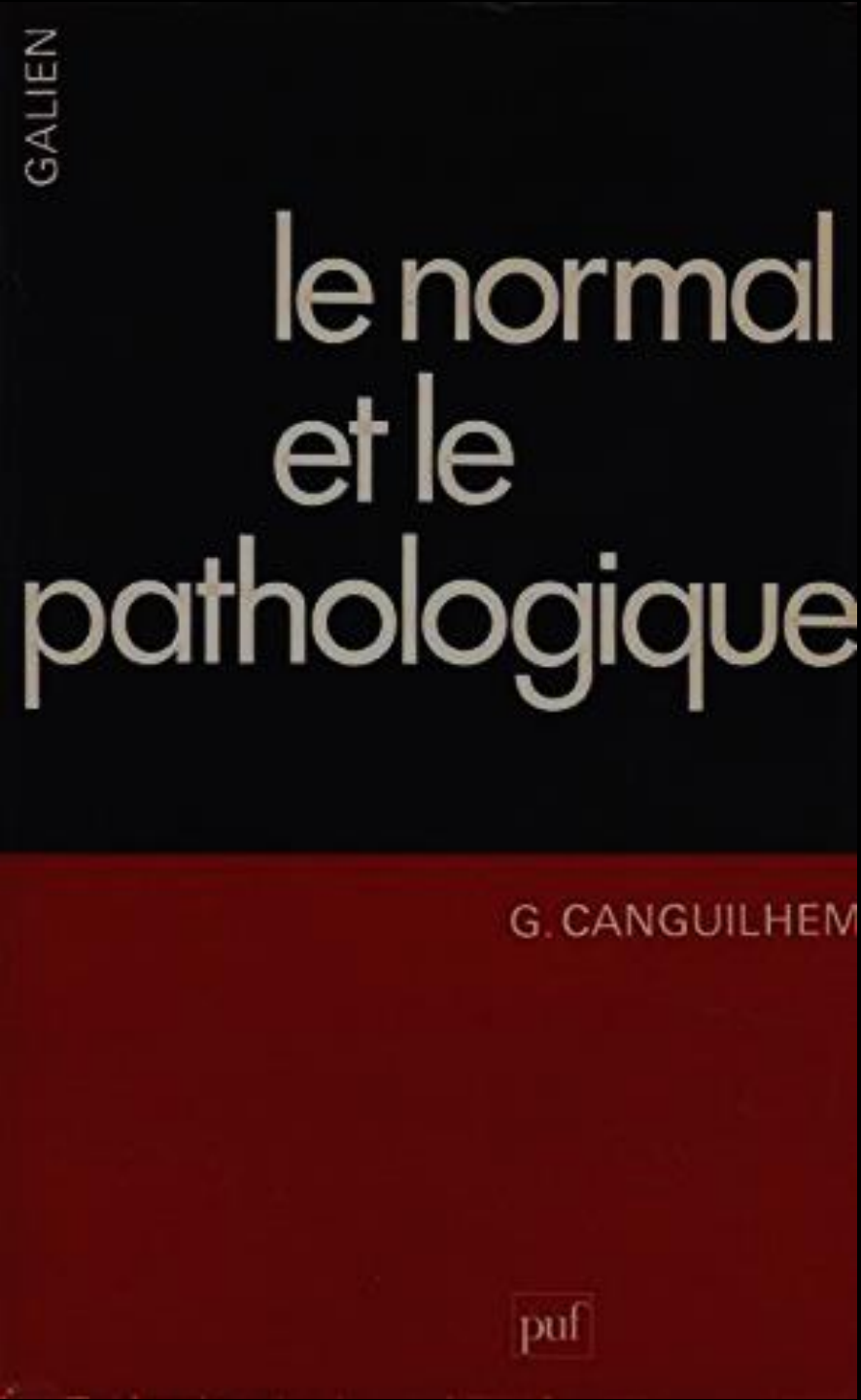
"Tieteen historian objektilla ei ole mitään yhteistä tieteen objektin kanssa."

- Tieteen kohteena luonnollinen historian objekti
- Tieteen objekti $\neq$ luonnollinen objekti
- Tieteen historian kohteena tieteen luoma käsite/ käsitys - oma ajallisuus
- Verifikaation historia $\neq$ Tieteilijöiden historia, tieteen kronologia jne.

Totuus = Varmistettu tieteellinen tieto = Tiede - "oleminen totuudessa"

- Tiede kompleksinen kokoelma ihmisyrityksiä saavuttaa totuus todellisuudesta.
- Tieteen käsitteen muutos tieteen ja "varmistetun" tiedon muutoksessa
- Tieteellinen $\rightarrow$ ei-tieteellinen $\rightarrow$ tieteellinen

Elämäntieteet

Fysiikan sijaan ”hämärämmät” elämäntieteet

- Biologia
- Lääketiede
- Ei formaali tiede
- Oma normatiivisuus

Ihmisen totuus ihmisestä?

Ihmistieteet - hengen tieteet - yritykset saavuttaa totuus ihmisestä

Totuus jossa tiedon subjekti asetetaan samalla tiedon objektina

Kriittinen itsetietoisuus

Filosofisen antropologian ja humanismin kritiikki

A priori määrittely ihmisestä

- Sulkee pois ihmisen toiminnan ja muutoksen ongelman

Empiirisen antropologian ja ihmistieteiden kritiikki

- A posteriori kuvaus ihmisestä
- Asetetaan transsendentaalisena mahdollisuusehtona ihmisen kokemukselle ja tälle asettuville ongelmille ylipäänsä

Strukturalismi

Ihmistieteiden uusi virtaus (C. Lévi-Strauss, R. Jakobson, R. Barthes, J. Lacan)

Uusi tieteellisyys - kielen, myyttien, kulttuurin rakenteet ja järjestelmä

”Hengen” aineellisuus

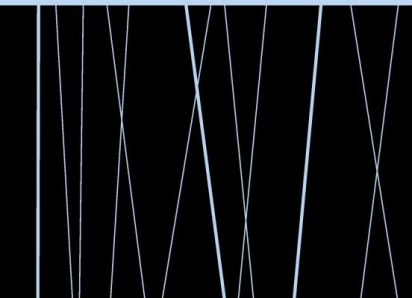
Synkronian painostus diakronian sijasta

Foucault ”ylipappi”? → Korkeintaan kuoripoika

Georges Dumézil: Myyttien rakenteet

François Dosse
Strukturalismin historia I

TUTKIJALIITTO

EPISTEME

Koivusalo: Foucault. Luento 1 Dia1

François Dosse
Strukturalismin historia II

TUTKIJALIITTO

EPISTEME

”Ihmisen” kyseenalaistajat: Marx, Freud ja Nietzsche

Louis Althusser (1918 - 1990)

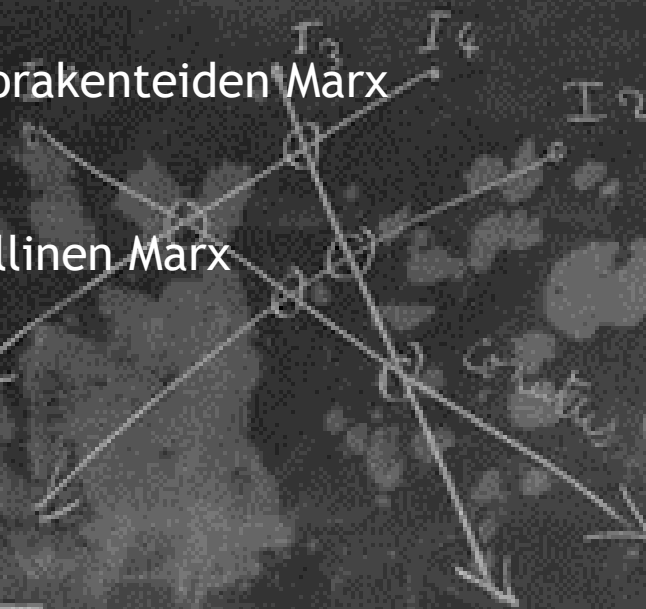
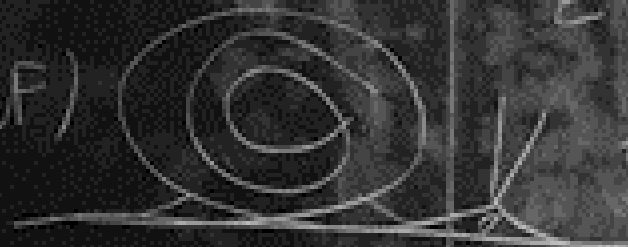
Humanisti Marx → Tuotantorakenteiden Marx

Epistemologinen katkos

Ideologinen Marx → Tieteellinen Marx

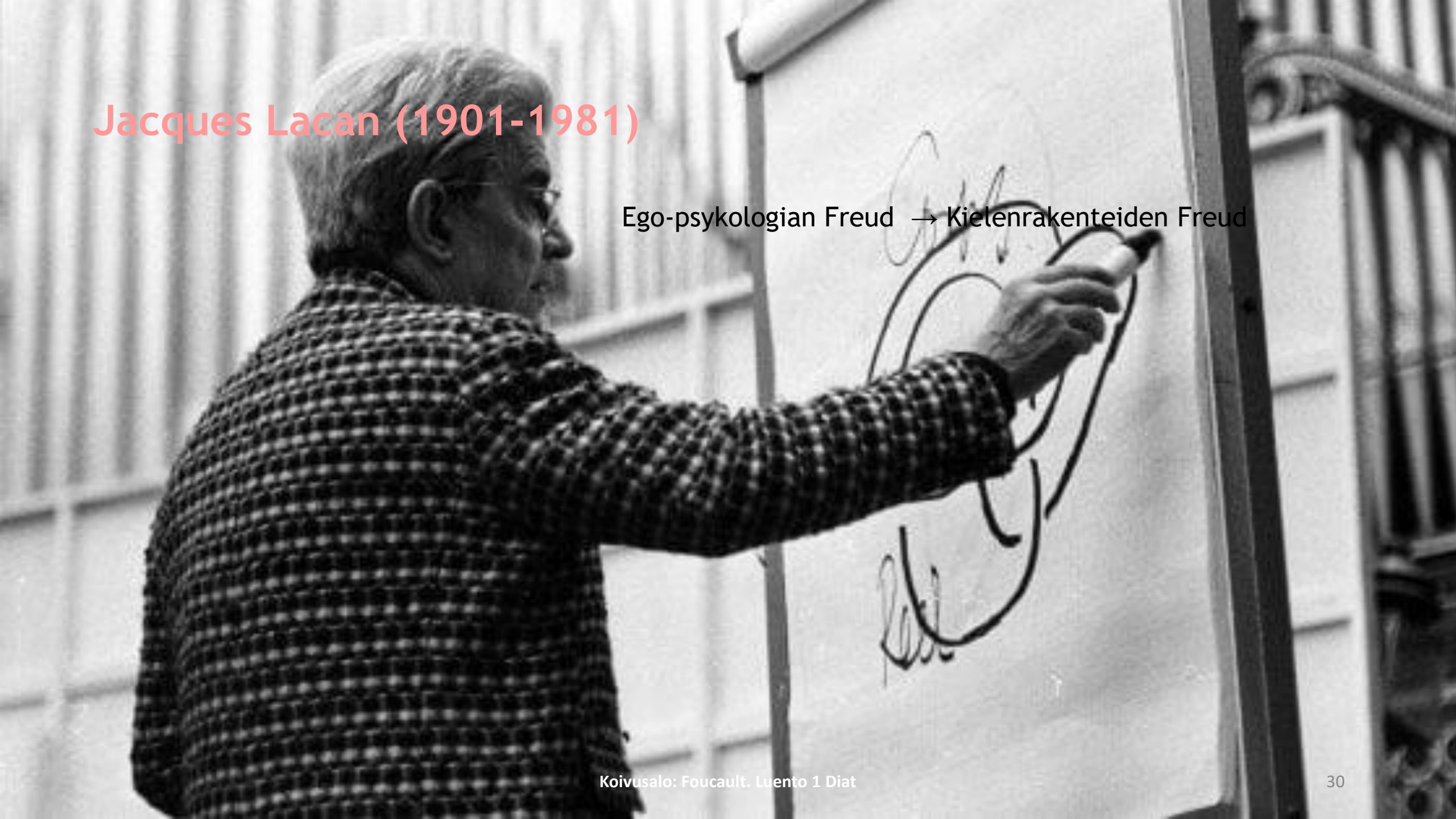
Recht
nicht
scheinen

Kant (RF)

Jacques Lacan (1901-1981)

Ego-psykologian Freud → Kielenrakenteiden Freud

Foucault / Gilles Deleuze

Eksistentialisti Nietzsche → Voimasuhteiden Nietzsche

Sartre

Deleuze

Foucault

Subjektin paikanmuutos

Kartesiolainen perinne: Subjektin varmuus tiedon lähtökohtana

Pyrkimys eroon konstituoivasta subjektista

- ”Mitä me kutsumme postmoderniksi? En ole oikein ajan tasalla.... strukturalismissa oli tietty ongelma - *subjektin ja subjektin uudelleen järjestämisen ongelma* - en ymmärrä mikä ongelma on yhteinen ihmisille joita kutsutaan postmoderneiksi tai post-strukturalisteiksi.”

Konstituoitu subjekti (tieto, valta, tekniikat)

Ympärikääntäminen

- Tiedon rakenteet ennen tietämystä
- Tieto (savoir) → Tietämys (connaissance)
- Vallan strategiat ennen suvereenia vallan käyttäjää
- Itsen eettiset tekniikat ennen moraalista minää

Tapahtuma, Pariisi tammikuu1953

Huomenna hän tulee ensi esitys

Samuel Beckett: En attendant Godot

- Théâtre de Babylone, 38 boulevard Raspail
- Ohjaajana Roger Blin = Pozzo

Näyttämö

Estragon ("Gogo") ja Vladimir ("Didi") odottavat Godotia

Maanomistaja Pozzo ja tämän orja Lucky

Godot ?

Poika, joka tuo viestin, että huomenna Godot saapuu

« Monsieur Godot m'a dit de vous dire qu'il ne viendra pas ce soir mais sûrement demain. »

Nuori Alain Robbe-Grillet

"Godot, c'est Dieu" - Vai onko?

"Henkilö, jota kaksi kulkuria odottaa tien pientareella, eikä hän koskaan tule".

Kaikki on tässä - Heideggerin filosofia?

Murtuma, katkos (rupture)

Katsomossa häikäistynyt nuori mies

27 -vuotias psykologian assistentti Lillen yliopistosta

Väitöskirja suunnitelma psykologian historiasta

30 -vuotta myöhemmin Charles Ruasille:

” Kuulun sukupolveen, jonka horisontti opiskelijoina rajoittui marxilaisuuteen, fenomenologiaan ja eksistentialismiin. Niin kiinnostavia ja stimuloivia kun nämä ovatkin, niin luonnollisesti ne synnyttivät niihin täysin uppoutuneissa opiskelijoissa tunteen tukehtumisesta ja tarpeen katso muualle.

Tuohon aikaan olin samanlainen kuin muutkin filosofian opiskelijat, ja minulle varsinainen katkos (rupture) oli Beckettin Huomenna hän tulee näytelmän ensimmäinen henkeäsalpaava esitys.”

Pozzo: Ajattele → Luckyn monologi

« Etant donné l'existence telle qu'elle jaillit des récents travaux publics de Poinçon et Wattmann, d'un Dieu personnel quaquaququa à barbe blanche quaqu, hors du temps, de l'étendue, qui du haut de sa divine apathie, sa divine athambie, sa divine aphasie nous aime bien à quelques expressions près; on ne sait pourquoi mais ça viendra et souffre à l'instar de la divine Miranda avec ceux qui sont. On ne sait pourquoi mais on a le temps dans le tourment, dans les feux, dont les feux, les flammes pour peu que ça dure. Encore un peu ? Et, qui peut en douter, mettront à la fin le feu aux poutres; Assavoir ! Porteront l'enfer aux nues, si bleues par moment, encore aujourd'hui. Et calmes si calmes d'un calme qui pour être intermittent n'en est pas moins le bienvenu; Mais n'anticipons pas ! Et attendu d'autre part, qu'à la suite des recherches inachevées... N'anticipons pas ! ... des recherches inachevées mais néanmoins couronnées par l'acacacadémie d'Anthropopopométrie de Berne-en-Bresse de Testu et Conard; Il est établi sans autre possibilité d'erreur que celle afférente aux calculs humains, qu'à la suite des recherches inachevées... inachevées de Testu et Conard. Il est établi, tabli, tabli ce qui suit, qui suit, qui suit, assavoir mais n'anticipons pas. On ne sait pourquoi à la suite des travaux de Poinçon et Wattmann, il apparaît aussi clairement, si clairement qu'en vue des labeurs de Fartov et Belcher inachevés... inachevés il apparaît que l'homme contrairement à l'opinion contraire que l'homme en Bresse de Testu et Conard... que l'homme enfin ... bref que l'homme, que l'homme en bref enfin malgré les progrès de l'alimentation et de l'élimination des déchets, est en train de maigrir et en même temps, parallèlement, on ne sait pourquoi, malgré l'essor de la culture physique, de la pratique des sports tels, tels...tels...le patinage sur asphalte, le tennis sur sapin, le hockey sur mer et dans les airs en même temps de rapetisser, on ne sait pourquoi malgré... Je reprends... on ne sait pourquoi de maigrir, rétrécir... Je reprends... bref la perte sèche par tête de pipe environ en moyenne à peu près.. bref enfin peu importe les faits sont là et considérant d'autre part, ce qui est encore plus grave qu'il ressort, ce qui est encore plus grave qu'à la lumière des expériences en cours de Steinweig et Petermann, abandonnées de Steinweig et Petermann qu'à la campagne à la montagne et au bord de la mer et des cours d'eau et de feu l'air est le même et la terre assavoir l'air et la terre par les grands froids l'air et la terre fait pour les pierres hélas au septième de leur ère l'éther, la terre, la mer pour les pierres par les grands fonds, sur mer, sur terre et dans les airs Peuchère ! Je reprends On ne sait pourquoi les faits sont là... Au suivant Enfin hélas au suivant pour les pierres qui peut en douter Je reprends mais n'anticipons pas ! Je reprends la tête en même temps parallèlement Au suivant la abrbe, les flammes, les pleurs, les pierres si bleues, si calmes... Hélas, la tête, la tête, la tête la tête en ... Je reprends ! Hélas je reprends au suivant la tête, les pierres, Conard, inachevés !... »

Sukupolvimuutos

Sartre: "eksistentialismi on humanismia." ← Jumalan kuolema

Foucault: uusi "antihumanismi" ← Ihmisen kuolema

Sartre: "Uusi ideologia, viimeinen suojamuuri, jonka porvaristo voi pystyttää Marxia vastaan."

Foucault: "Porvaristo-parka, jos minä olen sen ainoa suojamuuri, se on jo kauan sitten kadottanut valtansa"

70-luvulla uusi poliittinen yhteistyö

Poliittinen katkos (rupture)

1953 eroaa Ranskan kommunistisesta puolueesta

Teloitettujen puolue (parti des fusillés), valtava arvovalta sodan jälkeen

1948 kommunistit ”valloittivat” ENS:n opiskelijat.

Foucault liittyi PCF:n 1950 Louis Althusserin vaikutuksesta.

Erillinen groupe folklorique -ryhmä

Saint-Germain-des-Prés marxistit

(Paul Veyne, Gérard Genette, Jean-Claude Passeron, Maurice Pinguet)

Kritiikki: stalinismi, hierarkkisuus, ”porvarilliset arvot”

Nietzscheläinen kommunisti

"Puolueen jäsenenä oli pakko tukea jotain näkemyksiä, jotka eivät olleet lainkaan uskottavia. Sehän kuului tähän "oman minän hajottamisen" ja "toisena" olemisen tavoitteluun.

"Mitä politiikka voi merkitä silloin, kun pitää valita Stalinin Neuvostoliiton ja Trumanin Amerikan välillä? Tai sitten vanhan sosialistipuolueen ja kristillisdemokraattien? [...] Kokemuskin jo oli osoittanut, miten välttämätöntä ja kiireellistä oli luoda radikaalisti erilainen yhteiskunta kuin se jossa me elimme. Olimme eläneet yhteiskunnassa, joka ensin päästi natsismin valloilleen, prostituoi itsensä ja siirtyi sitten yhtenä joukkona de Gaullen leiriin. Seurattuaan tällaista kehitystä suuri osa Ranskan nuorisosta päätyi hylkäämään kaiken."

"Liityin puolueeseen vuonna 1950 ja olin "nietzscheläinen kommunisti". Siinä oli tosiaan kestämistä, ja sanottakoon vielä, että se oli hieman naurettavaa."

60-luku Foucault'n epäpoliittinen kausi

70-luku uusi aktiivisuus - kysymys vallasta

May 68

1968 jälkeen uusi vasemmisto

Vallan rakenteet arkipäivässä

”Minusta tuntuu että ennen vuotta 1968 ainakin Ranskassa sinun piti olla filosofina marxilainen tai fenomenologi tai strukturalisti ja en kuulunut mihinkään näistä dogmeista.

Toinen tekijä oli ettei tuohon aikaan Ranskassa psykiatrian tai lääketieteen historian tutkimuksella ei ollut mitään todellista asemaa poliittisella alueella. Kukaan ei ollut siitä kiinnostunut. Ensimmäinen asia mikä tapahtui toukokuu 1968 jälkeen oli että Marxismi dogmaattisena kehikkona laski ja uudet poliittiset, uudet kulttuuriset intressit koskien henkilökohtaista elämää ilmaantuivat.

Tämän takia luulen ettei töilläni ollut juurikaan vaikutusta kuin pienen piirin sisällä ennen vuotta 1968”

Anonymiteetin etiikka

*"Mitä väliä on sillä kuka puhuu,
joku sanoi, mitä väliä on sillä kuka
puhuu."*

*"Qu'importe qui parle, quelqu'un a
dit qu'importe qui parle."*

- *Beckett: Nouvelles et Textes pour
rien, Paris 1958.*

*Kirjoituksen (écriture) perustava
eettinen periaate*

- *Indifferenssi -
välinpitämättömyys siitä kuka
puhuu*

Kuka sinä olet?

“En usko, että on välttämätöntä tietää kuka minä olen.”

“Älkää kysykö, kuka minä olen, älkääkä pyytäkö minua pysymään samanlaisena. Tämä on henkilöpapereitamme hallitsevien viranomaisten (état civil) moraalia. Jättäköön se meidät vapaiksi kun kyse on kirjoittamisesta.”

Tietävän eksyttäminen

*“Ei, ei en ole siellä missä
odotatte minua vaan tuolla
toisaalla, nauramassa teille.”*

Itsen eksyttäminen

Kokemus itsestä muutoksena

Kirjoittaa tullakseen joksikin toiseksi

- *”Miksi nähdä vaivaa kirjoittaa kirjoja elleivät ne opettaisi tekijälleen jotakin jota tämä ei vielä tiedä, jos ne eivät johtaisi odottamattomiin paikkoihin, jos ne eivät hajottaisi tekijää outoon ja uuteen suhteeseen itseään kohtaan. Kirjan tuska ja nautinto on olla kokemus.”*

Kirja - itsen matka ajattelussa

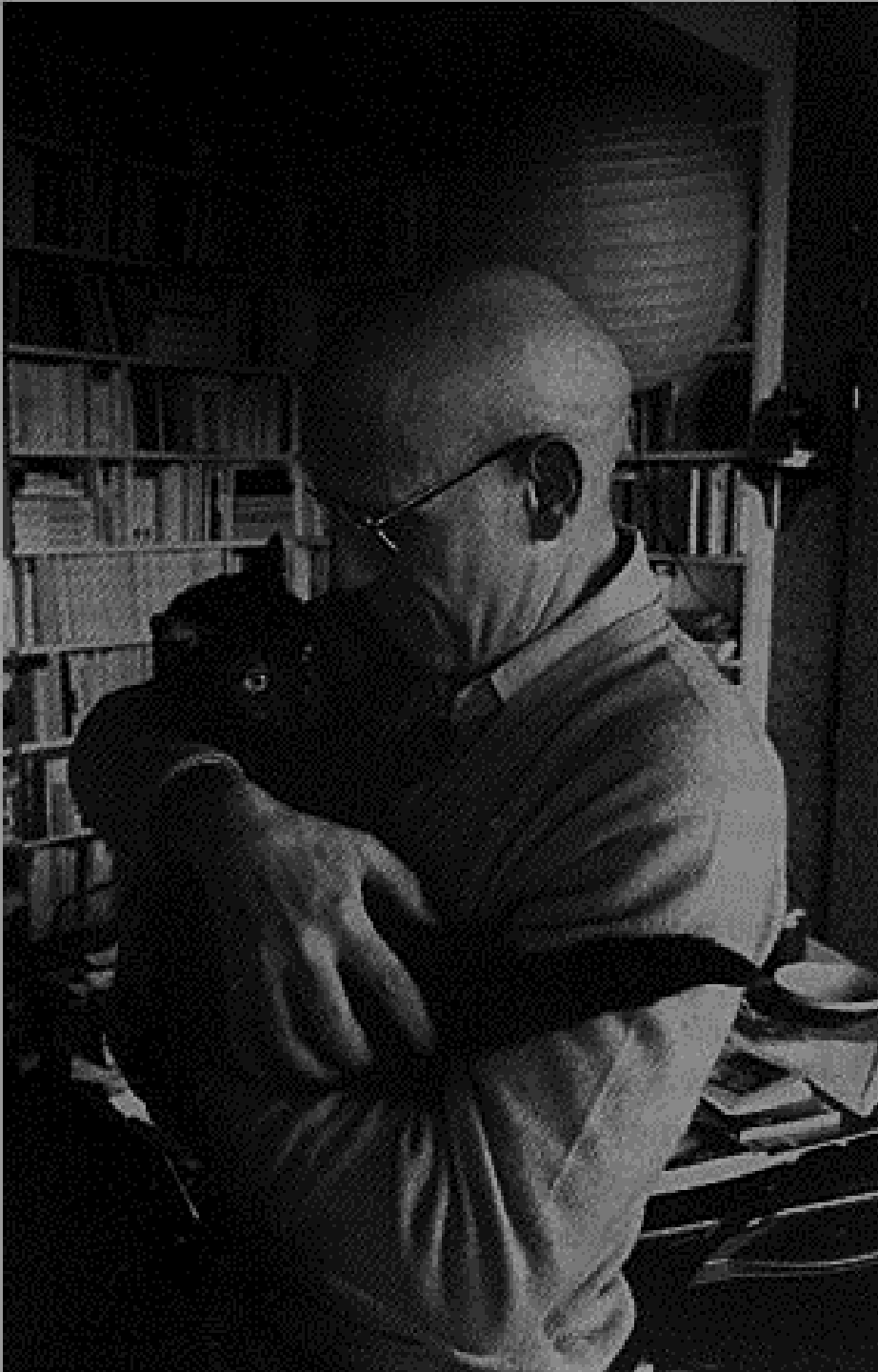
- *”Kaikki teokseni ovat osa elämänkertaani.”*

Teos on enemmän kuin teos, kirjoittava subjekti on osa teosta.

Kirjoittajan suurin teos on loppujen lopuksi tämä itse kirjoittamisen prosessissa

Henkilökohtainen elämä

“Joka tapauksessa henkilökohtainen elämäni ei ole lainkaan kiinnostavaa. Jos joku ajattelee ettei työtäni voida ymmärtää ilman viitettä erityiseen elämän tilanteeseeni, hyväksyn mieltä kysymystä ja olen valmis vastaamaan, jos olen samaa mieltä.

Siinä määrin missä henkilökohtainen elämäni ei ole kiinnostavaa ei siitä myöskään kannata tehdä salaisuutta. Mutta samalla sitä ei myöskään kannata julkaista.”

Elämänkertoja

Eribon, Didier. Michel Foucault. Vastapaino 1993.

Macey, David. The Lives of Michel Foucault.

Miller, James. The Passion of Michel Foucault.

David Halperin, Saint-Foucault: Towards a Gay Hagiography.

Homoseksuaalisuuden kokemus?

Henkilöhistoria → Käsitteen historia

Tieto → Mielisairaus

- Sairauden kokemus
- Hulluuden kokemus → Mielisairaus → Totuus ihmisestä

Valta → Rikos

- Laittomuuden kokemus ja hallinta
- Lain rikkoja → Rikollinen → Totuus ihmisestä

Moraali → Perversio

- Seksuaalisuuden kokemus → Totuus ihmisestä
- Kielletyt teot → Perverssi tyyppi
- Sukupuolisuuden moraali ≠ Itsen etiikat

Näkökulman kääntäminen

Järjen historia → Hulluuden historia

- Mitä sulkee pois?

Oikeuden historia → Laittomuuden hallinnan historia

- Rangaistuksen muuttuneet muodot
- Kiellon sijaan laittomuuden tuotanto ja hallinta

Moraalin historia → Sukupuolisuuden historia

- Perverssien sukukunta
- Kiellon sijaan seksuaalisuuden tuottaminen
- Hysterikot keksivät seksuaalisuuden

Järjen intressit (Immanuel Kant)

”Kaikkia järkeni intressejä (niin spekulatiivisia kuin käytännöllisiä) yhdistää kolme seuraavaa kysymystä”

Mitä voin tietää? → Puhtaan järjen kritiikki

Mitä minun pitää tehdä? → Käytännöllisen järjen kritiikki

Mitä voin toivoa? → Arvostelmakyvyn kritiikki

Kriittinen periodi: Transsendentaaliset ehdot

Mitä voin tietää ? → Metafysiikka

Mitä minun pitää tehdä ? → Moraaliteoria

Mitä voin toivoa ? → Teologia

Foucault'n vastakritiikit

Tieto - Arkeologia ↔ Kantin metafysiikka

- Historiallinen kokemus tiedosta
- Totuuden lausumien historialliset ehdot
- Kuinka olemme muodostuneet tietomme subjekteiksi (savoir)?

Valta - Genealogia ↔ Kantin transsendentti moraali

- Historiallinen kokemus vallasta
- Poliittisen järjen historialliset strategiat
- Kuinka olemme muodostuneet valtaa harjoittaviksi ja sille alistuviksi subjekteiksi?

Etiikka ↔ Kantin subjektin teleologia

- Historiallinen kokemus itsestä
- Historialliset itsen teleologiset teknologiat
- Kuinka olemme muodostuneet toimintamme moraaliseksi subjekteiksi?

Antropologinen kysymys?

Mitä on Ihminen? (Kant)

- Neljäs kysymys
- Tuo kolme kysymystä yhteen

Ihmisen käsitteen ylittäminen? (Nietzsche)

- Kantin kritiikki ei kritiikki vaan oikeutus

Äärellisyys (Heidegger)

- “Kaikki antropologia, jopa filosofinen antropologia on jo olettanut ihmisen olevan ihminen”
- ”Alkuperäisempää kuin ihminen on Daseinin (täällä-olemisen) äärellisyys hänessä.”

Antropologinen uni

Kaikki ajattelu palautetaan äärellisyyteen

”Länsimaisen filosofian kohtalo voi olla, että 1800- luvulta lähtien jokin sellainen kuin antropologia tuli mahdolliseksi, kun sanon antropologia en viittaa erityiseen antropologiseen tieteseen, joka tutkii meille ulkoisia kulttuureja, antropologialla tarkoitan filosofista rakennetta joka on vastuussa siitä, että filosofian ongelmat ovat nyt ahdettu alueelle jota voi kutsua ihmisen äärellisyydeksi. Jos ei voida enää filosofoida mistään muusta kuin ihmisestä siinä määrin kun hän on joko Homo natura, tai siinä määrin kuin hän on äärellinen olio, eikö tässä mielessä kaikki filosofia ole pohjimmiltaan antropologiaa? Tässä tilanteessa filosofiasta tulee kulttuurinen muoto jonka sisällä kaikki yleiset ihmistieteet ovat mahdollisia.”

Herääminen

“Ainoa tapa herättää ajattelu tästä unesta on uudistaa kontakti kriittiseen projektiin”

Valistus ja vapaus

Mitä on valitus? Kantin viides kysymys?

- Kasvamista ulos alaikäisyyden tilasta (Kant)
- Uloskäynti (Ausgang) (Foucault)

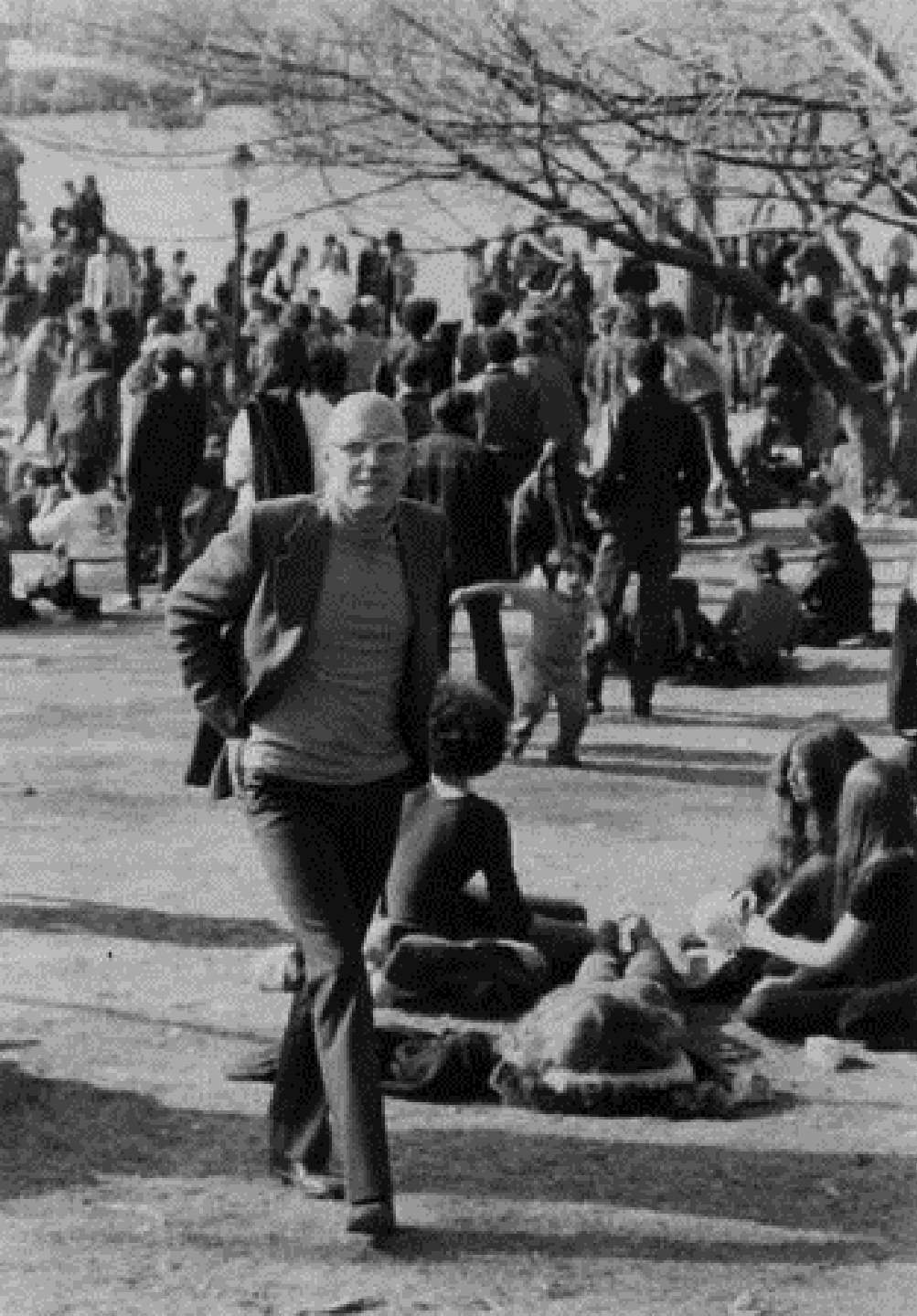
Kritiikin aika

- Mitä on nykyisyys? - filosofia nykyisyyden reflektiona

Vapauden todellistaminen

- Kant: Vapauden idea määrätty - historiallinen todellistaminen määrittämätön
- Foucault: Vapauden idea määrittämätön - historiallisten ehtojen määrittämä

Kriittinen ontologia

Vapauden eetoksena

*“Kriittinen itsemme ontologia on ymmärrettävä ei teoriaksi, opiksi, ei edes pysyväksi tiedon kasaantuvaksi ainekseksi; se on käsitettävä **asenteena, eetoksena, filosofisena elämänä**, jossa historiallinen analyysi rajoista, jotka meille on asetettu yhdistyy mahdollisuuteen ylittää ne. [...] Luonnehdin siten kriittiselle itsemme ontologialle sopivaa filosofista eetosta historiallis-käytännöllisenä testinä rajoista, jotka voimme ylittää ja siten työstä jonka suoritamme itse itsemme ylitse vapaina olentoina.”*

COLLÈGE
DE
FRANCE

CHAIRE D'HISTOIRE
DES SYSTÈMES DE PENSÉE

MF/FM-

Paris, le II octobre 1983

Monsieur James SCHMIDT
BOSTON UNIVERSITY
University Professors Program
745 Commonwealth Avenue
BOSTON, Mass. 02215

U.S.A.

Cher Monsieur,

Je vous remercie de votre lettre et de votre invitation. En effet, le texte de Kant, dont vous me parlez, m'a intéressé depuis longtemps. J'ai commencé une étude à ce sujet. Je serais très heureux de pouvoir en parler avec vous mais malheureusement mon état de santé n'est pas très bon et je ne sais pas si je pourrai me déplacer au moment que vous m'indiquez.

Je vous prie de me croire très sincèrement vôtre.

Michel FOUCAULT

Valistuksen itsekritiikki

Kritisoitava itse itseään

- On vastustettava kiristystä, joka väittää ettei järjen järkevä kritiikki ole mahdollista (rationaalisuus $\neq$ irrationaalisuus)

Järki $\neq$ tietyt rationaalisuudet

- Rationaalisuudet historiallisesti erityisiä
- Ei tule palauttaa yleisteen järkeen tai rationaalisuuteen
- ”Meidän on analysoitava erityisiä rationaalisuuksia ennemmin kuin aina vedota rationaalisuuden yleisteen edistykseen.”

Habermas - Foucault debatti

Valituksen myytit

Järjen vapaus karkottaa vallan → Rationaaliset vallan muodot

Tieto vapauttaa vallasta → Valta luo tietoa

Valistuksen antinomia

Kuinka kykyjen kasvu voidaan erottaa valtasuhteiden tehostumisesta?

Toiminnan rationaalisuus

Historiallinen toiminta rationaalisuuden perustalta

- *“Me olemme ajattelevia olentoja, ja me teemme asioita... erityisen historiallisen rationaalisuuden perustalta.” (Foucault)*

Ihmisten hallitseminen rationaalisuuden perustalta

- *”Ihmisen hallinta ihmisen ylitse - huolimatta siitä onko kyseessä pieni tai iso ryhmä, käyttääkö valtaa miehet naisten ylitse, vanhemmat lapsien, yksi luokka toisen luokan, byrokratia väestön ylitse - edellyttää tietyn rationaalisuuden [...] Se mikä on kyseenalaistava on pelissä oleva rationaalisuus [...] Kuinka sellaiset suhteet rationalisoidaan.” (Foucault)*

Totuuden jälkeisyys?

Olemmeko sittenkään ajattelevia olentoja ?
Toimiiko valta aina jonkin rationaalisuuden mukaan?
Tarvitseeko valta totuutta tai tietoa?

Groteski valta

"Groteski on yksi mielivaltaisen suvereenisuuden olemuksellinen prosessi."
(Michel Foucault)

Vallan vaikutusten maksimointi pätemättömyyden kautta

Kutsun groteskeiksi tosiasiaa, että diskurssilla tai yksilöllä voi asemansa tähden olla vallan vaikutuksia, jotka näiden sisäinen laatu tulisi riistää näiltä.

Ubumainen terrori, groteski suvereniteetti tai ankarammin sanottuna vallan vaikutusten maksimointi niitä tuottavan henkilön pätemättömyyden kautta. En usko tämän olevan satunnaista vallan historiassa tai virhe sen mekaniikassa vaan sisäinen osa vallan mekanismien rattaistossa.

Koivusalon konstruktio

EPISTEME

